

„Učitelé by se měli přestat brát vážně“

V prestižní soutěži učitelů vyhrál Václav Fiala, který razí badatelský styl výuky.

Klára Burešová
spolupracovnice
MF DNES

STRAŠNICE Učitel chemie a biologie Václav Fiala ze strašnické Základní školy Brigádníků nedávno vyhrál první místo v prestižní Global Teacher Prize a stal se tak nejlepším pedagogem v Česku. Teprve devětadvacetiletý Fiala žáky vzdělává pomocí pokusů, experimentů a badatelské činnosti.

Jeho studenti se musí do výuky aktivně zapojit. Vlastním badáním pak získávají potřebné vědomosti či další cenné dovednosti i sociální schopnosti. „Chci, aby se žáci snažili informace propojovat, umět vyvozovat důsledky a přečíst si správně text,“ říká Fiala. „Jste týpek,“ vzkazují mu žáci.

Pro některé učitele je jejich povolání posláním, pro jiné spíš trest. U vás předpokládám, že je to posláním. Byla ale učitelská profese vaší první volbou?

Pro mě to byla těžká volba, protože mám rád přírodní vědy, a vlastně první obor, na který jsem nastoupil, byla ochrana životního prostředí. Při studiu jsem zjistil, že mě práce s dětmi baví, a nastoupil jsem na souběžné studium učitelství. Těm, kteří učí za trest, bych však doporučil, aby skončili. Škodí nejen sobě, ale i dětem.

Žáci na druhém stupni ZŠ učitelé biologií a chemii. V čem se váš styl výuky liší od ostatních učitelů?

Já jsem toho názoru, že v hodině mají být víc slyšet žáci než já. Tím nemyslím, že bych chtěl, aby v hodině byl nepořádek. (smích) Největší míra aktivity má spočívat na žácích samotných. Když ke mně přijdou na hodinu, tak by si neměli výuku odsedět. Měli by to být především oni, kdo se na ní podílejí nejvíce.

Vy toto nazýváte badatelským stylem výuky...

Je to součást badatelského stylu výuky.

Jak funguje badatelská výuka v biologii nebo v chemii?

Třeba děláme, že si stanovíme bezpečnostní pravidla v laboratoři. Dětem jako učitel můžu říct: „Taková jsou pravidla, to budete dodržovat a to se musí.“ Já to ale dělám tak, že žáci si zkoušejí různé pokusy a bezpečnostní pravidla vyvodí sami na základě toho, co pozorují. Třeba mají bílou tkaninu a namočí ji do průhledné látky A a nic se nestane. Pak ji namočí do průhledné látky B. Tkanina najednou změní barvu na červenou. Žáci přemýšlejí, co vidí, a zároveň jestli mohou vyvodit nějaké pravidlo pro laboratoř. Pochopí, že látky vypadají bezbarvé, ale barvit mohou. Takže je dobré nosit plášť. Takto spolu vytvoříme veškerá pravidla. Sepíšou je sami žáci a chápou, proč je mají dodržovat.

Setkává se váš styl výuky někdy s nepochopením?

Ze strany rodičů jsem se s žádnou takovou reakcí nesetkal. U žáků někdy jo. Když je dostanu do své třídy, tak už osm let prošli standardním systémem, kde sedí a zapisují. Pro ně už je komfortní jen poslouchat a psát si. Že by něco sami měli aktivně dělat, je pro ně nepředstavitelné a ze začátku to vážne. Ale nakonec to pochopí a ocení.

A co se týče kolegů?

Nám se naštěstí na škole tvoří výborný tým podobně smýšlejících lidí. Přesto se setkávám s názory, že si s dětmi jenom hrajeme a neučíme se. Je důležité si uvědomit, že „učení se děláním“ je známé už dlouho. Činností dochází k upevnování nejen učiva, ale žáci získávají pracovní i komunikační dovednosti a kompetence. Naučí se plánovat, spolupracovat a vyhodnocovat to, co dělali.

Co pro vás nominace a výhra v soutěži Global Teacher Prize znamená? Máte už nějaké plány, jak to využijete?

Pro mě osobně to znamená ujištění, že můj směr je správný. Byl bych rád, kdybych se mohl podílet na destigmatizaci určitých metod, třeba právě badatelské výuky. Ve

společnosti je totiž spousta učitelů, kteří vnitřně cítí, že tyto metody jsou to pravé, ale nemají pro ně podmínky nebo se bojí. Zároveň bych navázal spolupráci s dalšími, protože ani já si o sobě nemyslím, že jsem stoprocentní v tom, co dělám. Čerpám inspiraci i od druhých. Bylo by perfektní vytvořit nějakou síť učitelů, kteří by se navzájem podporovali.

Jaké jsou podle vás nejdůležitější kvality učitele?

Když dokáže být lidský. Zejména na prvním stupni, kde jsou děti malé. Na druhém stupni se zase žáci vyvíjejí, zrají. Různě se jim mění náladu, pocity, potřeby. A dospělý člověk hraje zásadní roli v jejich vývoji. Je třeba, aby se děti učitele nebály, aby neměly pocit, že stojí nad nimi a je nedostupitelný.

Na čem by měli čeští učitelé víc pracovat?

Učitelům bych asi chtěl říct, aby se nebrali moc vážně. Není tragédie, když se ve výuce něco nepovede, nebo když se spletu. Není tragédie, když mám chybu na tabuli nebo mi něco upadne. Pokud se učitel bere příliš vážně a nedokáže si ze sebe udělat legraci, tak to škodí. Učitel může být špičkou ve svém oboru, ale pak je problém, když to neumí prodat.

Jak hodnotíte výuku budoucích učitelů v České republice?

Vidím, že se to lepší. Na různých místech je to fajn, nelze to zobecnovat. Někde je ale výuka často teoretická. Mně třeba teorie pedagogiky nepřinesla žádný užitek do praxe. Myslím si, že by výuka měla být více prakticky zaměřená. A také se těžko učí moderně, když se na fakultě posadíte a půl dne posloucháte přednášky, kde vyučující jenom proklíkává prezentaci. Jak má být učitel moderní, když nic takového nezažijete?

Takže myslíte, že by se budoucím učitelům hodila inspirace?

Přesně, myslím si, že kdyby učitelé zažili nějaké perfektní projekty a aktivity, tak je to inspiruje. Na fakultě

Okamžik vítězství Jedním z darů, který Václav Fiala jako vítěz Global Teacher Price obdržel, byla malá jablonoň. Strom má nést symbolické plody jeho práce. Foto: Petr Topič, MAFRA

jsem jeden takový předmět měl. Byla to vývojová psychologie a profesorka často přišla s tím, že nám třeba promítla reálnou scénu z výuky. Například video s klukem, který se rozhodl, že se navzdor učiteli postaví na lavici a vymočí se z okna. Pak klip zastavila a zeptala se, jak bychom situaci řešili. To mi přijde praktické.

Jak byste situaci řešil vy?

Když už to zajde takhle daleko, tak je řešení komplikované. Vztah mezi učitelem a žáky je tam naprosto narušený. Samozřejmě bych se snažil, aby to tak daleko vůbec nedošlo.

Co by do školství přilákalo víc mladých motivovaných učitelů? Pomohlo by třeba víc peněz?

U finanční stránky bych byl trochu skeptický. Platy jsou podle mě podhodnocené, ale spíš jde o finance do školství. Je ostudné, když škola musí žádat Evropskou unii o základní pomůcky pro moderní výuku. Proces žádosti trvá strašně dlouho a je byrokraticky náročný. Vlastně se nedivím, že spousta škol do toho nejde. Pak ale nevyužívají potenciál a používají staré pomůcky. Neříkám, že takové pomůcky nejsou efektivní, ale přijít dnes do školy a ukázat plakát, to je úplně mimo. Hlavně je spousta skvělých věcí, které lze s dětmi aktivně dělat. Ale k tomu jsou potřeba finance.

Kvůli koronaviru se výuka načas přenesla do online prostoru. Myslíte, že distanční výuka žákům prospěla, nebo uškodila?

Obecně prospěla. V mnoha ohledech. Žáci o sobě něco zjistili, a to je vždy cenné. Ať už pozitivního, nebo negativního, to nehraje roli. Něco se dozvěděli rodiče. O sobě, o svých dětech, o nás učitelích. Něco jsem se dozvěděl já, o sobě, o svých žácích, o rodičích. Žáci zjistili, jak je těžké regulovat vlastní vzdělávání. Jak je těžké vstát, když mě nic nenutí. Udělat něco, když mě nic nenutí. Vlastně si uvědomili, že vzdělávání by měli dělat, protože sami chtějí. Ne proto, že musí do školy. To o nich něco odhalilo. Teď vyvstává otázka, jak s tím budeme pracovat. Dají se najít způsoby, aby i online výuka byla zábavná, ale výuku naživo nic nenahradí.

Stalo se vám, že někteří žáci kvůli distanční výuce z předmětu „vypadli“ a přestali se snažit, nebo naopak některým vyhovovala a stali se více aktivními?

Mně naštěstí se vzdělávacího systému úplně nikdo nevyvalil. Někteří žáci měli tendence se výuce vyhýbat. Říkal jsem si, že servery počítačů musí mít žně, protože spousta dětí najednou nefungoval počítač a měly ho v opravě. Ale nakonec i ti, kteří si ze začátku vzali prázdniny, se mnou komunikovali. Takže je rozhodně chválím.

A překvapilo vás něco?

Bál jsem se, že některým studentům distanční výuka uškodí. Zejména těm, kteří mají nějaké potíže se vzděláváním. Přitom konkrétně žák s většími vzdělávacími potřebami v online výuce fungoval perfektně. Vyhovovalo mu to. Nedělalo mu problém připojit se a splnit úkoly, na které stačil. Byl v tom příkladný. Zatímco ti, kteří ve škole pracují bezproblémově a jsou nadaní, najednou zjistili, že mají problémy vstát včas a vzpomenout si, že je nějaký úkol.

Změnila v něčem pandemii a karanténa studenty? Jak co se týče přístupu k výuce, tak lidsky?

Uvidí se příští rok, jestli je to změnilo v nějakých návycích. Třeba v té seberegulaci vlastního vzdělávání. Rozhodně je to nějaká zkušenost, ze které mohou těžit a která je mohla nějak posunout. Přiznám se, že nejsem teď úplně schopný to identifikovat.

Co je pro vás zatím největší úspěch, kterého jste dosáhl?

Můj osobní je, že se mi podařilo vytvořit fungující rodinu. To bych řekl, že je velká výhra v dnešní společnosti, která rodinné hodnoty už moc nevyznává. Profesním úspěchem je určitě výhra v soutěži a i moje publikace Badatelský deník, který jsem vytvořil a který pořád aktualizují.